پەیوەندییەکانی نێوان سلێمانی و کفری

مستەفا نەریمان

شاری (سلێمانی) کاریگەری گەورەی کردوەتە سەر زوربەی ئەو شارانەی کە تێکەڵاوییان لەگەڵیدا هەبووە، یەکێك لەو شارانەی کە لە ژێر تیشکی کارکردنی سلێمانیدا لە روی ئابوریو رۆشنبیریو کۆمەڵایەتییەوە بوژابێتەوە شاری (کفری)یە.

(کفری) ئەکەوێتە بەشی خۆرئاوای باشوری سلێمانییەوەو ئەگەر راستەوخۆ شەقامێك دۆڵ و چیاکانی نێوان ئەم دوو شارەی تەی بکردایە لە یەکترەوە هەر بە دووصەد کیلۆمەترەیەك دوور ئەبوون و بەس.

پێش ئەوەی شاری (سلێمانی) لە ئارادابوو بێت (کفری) بریتی بووە لە ئێستگەیەك بۆ ئاڵ و گۆڕ کردنی پۆستە (بەرید) نێوان بەغدادو کەرکوك ئەو حەلە نزیکەی دووسەدماڵێکی تیابووە، پاش بنیات نانی سلێمانی لە ساڵی 1199ی کۆچی بەرامبەر بە 1784ی زایینی (کفری) کەوتە سەر شارێگەی نێوان (سلێمانی ـ بەغداد)، لە هەفتەیەکدا کاروانێك دووکاروان لە سلێمانییەوە بە بارە توتن و مازووکەتیرەو پێستەوە ئەکەوتنە رێ بەسێ قۆناغ ئەگەیشتنە (کفری) لەوێشەوە بە چوار قۆناغ ئەگەیشتنە بەغداد، کاروان لە رۆژێکدا لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێك

که له سەر چاوەدا له سلێمانی‌یەوە هاتوون زیاتر به یەکترەوە نووسانـدونی یەکێـك له هەرەناودارەکانی سەیدەکان (سید محسن ئاغا) بوو که شێخ مەحمودی گەورەو ئەمر دووجار له دیـوەخـانـەکـەیـدا میـوان بووە جارێکیـان که له شعیبـه گەڕاوەتەوەو جاری دووەمیان که له ئەسارەت بەرەڵلا بووە، سید محسن ئاغا سەرۆکی شارەوانی بووەو خاوەن کتێبخانەو دەست و مەقـام بوە ئەو کۆشکـەی دروستی‌کـردبووو شێخی تیـادا میـوان بووە ئێستـاش وەك خۆی ماوەتـەوە گەرەکێکی دیکـەی گەرەکـەکـانی (کفـری) تا ڕۆژی ئەمـرۆمان به ناو گەرەکی (سەیدەکان)وە ماوەتەوە.

کاك ئەحمەدی شێخ (1207 ـ 1305) که چوەتە حەج بەم شارەدا تێ‌پەڕیوەو ئەمری داوە مەدرەسەیەك و مزگەوتێك دروست بکرێ، لەو سەرەوە کەگەڕاوەتەوە فەرمایشتەکەی به جێ هێنـراوە تا ئێستـا ئەو مزگـەوت و مەدرەسـەیـه له یەك شوێندا ماون و خزمەت کراون.

شێخ عومەر نەقشبەندی (شێخی ضیاء الدین 1255 ـ 1318) ساڵی 1307 کۆچی ئەچێتە کفری‌و ئەمر ئەکات خانـەقـایـەك دروست بکـرێ، کتـوپـڕ مەجیـد پاشا پارچە ئەرزێـکی خۆی له ناو شاردا پێشکـەش ئەکـات و خانـه قاکـەی بەبـاربۆی خەڵك له سەر دروست ئەکرێ، شێخی ضیـاء الـدین بەم کردەوەیـه زۆر دڵگـەش ئەبێت (نظـام الدین)ی کوڕی لەوێ بۆ ماوەیەك ئەهێڵێتەوە مفتی کفری (ئیسمـاعیـل ئەفـەنـدی) کچی خۆی لێ‌مارە ئەکات ئێستا کوڕو کوڕەزاکـانـی لەو ئافـرەتــەی خەڵـکی کفـریـن و پەیوەندی‌یان له نێوان ئەو دووبنەماڵەیەدا.

هەر گەشت وەرو شوێنـەوارنـاس و زانـایـەکی بێگـانـه ڕوویـان بکـردایـەتـه کوردستـان ئەوا یا لەم سەرەوە یا لەو سەرەوە هەر به کفـریـدا تێ‌ئـەپـەڕین وەك ئەم ناودارانـه (ماکدونالد له ساڵی 1817دا) (بۆرتەر له ساڵی 1818دا) (کلودیوس ریچ له ساڵی 1820دا).

(سید محمد که به ـ منشی بەغدادی ـ ناسرابوو له ساڵی 1820دا).

هەر له سلێمانیەوە جگەلەو دوو بنەماڵەو ئەو دوو زاتە به ناوبانگە دەیەها کەس بۆ کاسبکاری ڕوویان کردوەتە کفری زووربـەی بەرگـدروو چەخـمـاخـسـازو زیـن و بەرگە درووەکانی‌کفری خەڵکی سلێمانی‌بوون، له قەرەداغیشەوە دەیـەهـا خێـزان بەرەوخوار بونەتەوەو ڕوویان کردوەتە کفری‌و تیادا سامانێکی باشیان کۆکردوەتەوەو ناویان دەرکردووە وەك (حاجی ڕەشید)و (ئەمین چەلەبی) برای که له سەردەمێکدا سەرۆکی شـارەوانی بووە.

له هۆزە هەرە گەورەکانی کورد هۆزی (جاف) که بەرەو گەرمیـان ئەبـوونـەوە ئەگـەیشتـه دەورویشتی (کفـری) له شاکـەل و شیـروانـەو زەنگیـابـادو دەورویشتی چیمـەن و تا سنـوری قەرەتـەپـه ئەڕۆیشتن، بەروبومی مەڕو ماڵاتی ئەم هۆزە وەك خوری، موو، بەرگـن، ڕۆن، پەنیـر، ماست، هۆڕو شۆلەکە ورایەخ لەبازاری کفریدا ساغ ئەبووەوە، ئەم هۆزە که له بەهـارانـدا بەرەو کوێستـان وەرئـەچـەرخـاو ئەکـەوتـەڕێ وەك شەمـەنـدەفـەرێکی زۆر درێـژ ڕیچکـەی ئەبـەست که درێـژایـەکـەی دەکیلۆمەترەی ئەگرتەوە، جاف نزیکەی سی تیرەی لێ‌ئەبێتەوە، چ له کۆچ و بارکردن و له لەوەڕی گەرمیـان و کوێستـانـدا شوێن هەر تیـرەیـەك دیـاری‌کـرابـوو، له ڕێـڕەوەکـەیاندا (گەلاڵی) ئەکەوتە پێش چونکە هەم ئازاو هەم بەغەوارە دانرابوون تیرەی (بەگزادە) به خۆیان و پشت ماڵەیانەوە ناوەڕاستیان گرتبوو، ئەم هۆزە ساڵی دوو ڕێڕەویان هەبوو له هەر ڕێڕەوی‌یەکیاندا نزیکەی هەزارو پێنجـەد کیلۆمـەتـرە ڕێگـەیان ئەبڕی، له کوێستاندا ئەگەیشتنە شنۆو بیجار بەڵام که سنوور دەست نیشان کرا ڕێگـەی ئەو دیـویـان لێ‌بـراو پێش بینی‌یـەکـەی (حـاجی قادر)هاتە دی که ئەڵێت:

نزیگەی پەنجا شەست کیلۆمەترەی ئەبری، قوناغەکانی ئەو حەلەی نێوان سلێمانی و بەغداد ئەمانەبوون (سلێمانی، تیمار - کربچنە، خانی برایم خانچی، کفری، قرەتەپە، دەللی عەباس، خان بەنی سەعد، بەغداد) کاروان لەو سەرەوە بە ئەنواعی کەل و پەل و خواردەمەنی نوێو شەکرو چاوە ئەگەرایەوە، لەم سەرو لەو سەرەوە ئەبێ ئەو خەڵکە لە کفری لابدەن، شەوێك دووشەو بمێننەوە بازرگان و کاروانچی و رێبوارەکان لە کاروانسەراکاندا باریان ئەخست و ئەچوون لەگەڵ دانیشتوانی کفریدا یەکدگیرئەبوون، خەڵکەکەش بە رووخۆشی‌یەوە پێشوازی‌یان لێ‌ئەکردن و دەرگایان بۆ ئەخستنە سەر گازی پشت، لە سەرەتای دامەزراندنی ئیمارەتی بابانەوە کاربەدەستانی ئەو ئیمارەتە چەند جارێك هەوڵی ئەوەیان داوە کفری بخەنە ناو جغزی خۆیانەوە، لە ساڵی 1812دا ئەورەحمان پاشای بابان بە لەشکرێکی گەورەوە هێرشی بردو کفری خستە ژێر رکێفی میرەکانی بەبەوە، والی بەغداش بەهێزێکی گەورەترەوە هات و لەو بەری روباری کفری کە (دەوڵخانە)ی پێ‌ئەڵێن شەرێکی قورس نێوان هەردوو لەشکر بەرپابوو لە ئەنجامدا لەشکری ئەورەحمان پاشا شکستی هێنا.

پاش هەرەس هێنانی ئیمارەتی بابان لە ساڵی 1851دا چەند میرێکی دیاری لەو بنەماڵەیە لە کفری نیشتەجێ‌بوون وەك (قادرپاشا)و (ئیسماعیل بەگ)ی برای، ئیسماعیل بەگ لە ناوشاردا چەند خانوو بەرەیەکی دروستکردو خەڵکەکەش لە دەوری کۆبونەوەو خانویان دروستکرد تا ئێستا گەرەکێك لە گەرەکەکانی کفری بە ناو ئەو (ئیسماعیل بەگ)وە هەر ماوە. قادر پاشایش لە دەوروپشتی کفری زەوی‌و زاری لە دەوڵەتی عوسمانی ئیلتیزام کردو ئاوەدانی کردەوە پاش خۆی (مەجید پاشا)ی کوری جێی گرتەوە، مەجید پاشا لە پێشدا قایمقام بوو، لە کۆیەو رانیەو شامیەدا قایمقامی کردوە کە باوکی کۆچی‌دوایی کرد دەستی لە وەزیفە بەرداو هاتەشار کۆشك و سەرایەکی دوو نهۆمی زۆر گەورەی دروستکرد لەو کۆشکەدا بیست ژوورو سەردابێکی گەورە هەبوو لە ناو سەردابەکەدا فوارەیەکی ئاو لە ناوحەوزێکی مەرمەردا هەبوو، زوربەی ژوورەکانی ناو ئەو کۆشکە بە کاشانی رەنگاورەنگ رازابووەوە، جگە لەم کۆشکە (مەجید پاشا) کاروانسەرایەکی سی ژووری لای دەرگای سەرەرێی سلێمانی دامەزراند بۆ ئەوەی بازرگان و رێبوارەکانی سلێمانی تیادا. بحەسێتەوە، پاشا لەو سەردەمەدا کتێبخانەیەکی باشی هەبوو زاناو ئەدیب و شاعیرانی ئەو سەردەمەی تیادا کۆئەبونەوە، (شێخ رەزای تاڵەبانی) بە تورکی ستایش پاشای کردووە ئەڵێت:

شخص کامل ئەگەر بولونە بوگون
مەرحەمەتلو مەجید پاشادر

دودمان ملوك بابانك ـ قالمە بر شەمسی عالەم ئارادر واتە «ئەگەر لە شوێنەوارو وەجاغی بابانەکان یەکێك مابێتەوە ئەویش مەجید پاشایە کە وەك هەتاو ئەو ناوەی روناك کردوەتەوە».

جگە لە بابانەکان لە سلێمانی‌یەوە لقێك لە ساداتی بەرزنجە لە سەرەتای سەدەی نۆزدەهەمەوە روویان کردوەتە کفری (سید عومەر) ناوێك لەئەولادی (شێخ عەلی وەندرێنی) چوەتە ئەو شارەو لەوێ بناغەی بۆ سەیدەکانی بەرزنجە داناوەو لە ماوەیەکی کورتدا ئەو بنەماڵەیە بە هۆی ژن و ژن خوازی‌یەوە لەگەڵ هۆزەکانی (زەنگنەو جاف و وەناوی) بونەتە یەکێك لە بنەماڵە ناودارەکانی کفری لەو دوایی‌یەشدا (سید حسین ئاغا)یان خوشکی (مەجید پاشای بابان)ی مارەکردوە، ئەمەش پەیوەندی ئەو دوو بنەماڵەیەی

وا ڕێگەتان ئەبەستن عێلاتی (جاف)و (پڵباس)
گەر مردوونە لە گەرمیان مەمنوعە بچنە کوێستان

پاش لە ناوچوونی ئیمارەتی بابان ئەستێرەی شێخانی بەرزنجە درەوشایەوە پیاوانی وەك (کاك ئەحمەدو شێخ سەعیدو شێخ مەحمود)یان تیادا هەڵکەوت، (شێخ سەعید) لە سەردەمی سوڵتان عبدالحمیددا ناوبانگی دەرکردبوو چەند جارێك چوبوە ئەستەموڵ و هەندێك لە زاناو ڕۆشنبیرانی سلێمانی لەگەڵ خۆبردوو لەوێ چاویان بە سوڵتان کەوتبوو پەیوەندییان لە نێواندا بەهێزبوو، کە بەرەی (اتحادو تەرەقی) لە ساڵی 1908دا عبدالحمیدیان لە تەخت هێنایە خوارەوە، لقی ئەو حیزبە لە سلێمانی دەستی دایە شکات کردن لە بەرەی شێخان، لە سەرەنجامی پیلانێك شێخ سەعیدو شێخ ئەحمەدی کوری و شێخ مەحمود بانگ کرانە ئەستەموڵ لەموسڵ ئەڵقەیەك لەو پیلانە بەکارهێنراو ئەوەبوو شێخ سەعیدو شێخ ئەحمەدی کوری کوژران وشێخ مەحمود دەربازبوو، کوردستان هاتەجوش و خرۆش، شاری (کفری)یش بۆ ئەم کارەساتە هەستایە سەرپێ (میرزا خەلیل منەوەر)ی شاعیر کارەساتەکەی بە دووسەد دێرە شیعر دەربڕی و چووە بنج و بناوانی مەسەلەکەوەو داستانێکی دڵ تەزێنی ئەوتوی هۆنیەوە کە کەس تا ڕۆژی ئەمڕۆمان وەك ئەو وا شیعری لەو کارەساتەدا بەکار نەهێناوە، وەك ئەڵێت.

جەم بین چەند نەفەر بێ ڕەحم و ئینصاف
پەی موڵك بەغداد کێشان تەلغوراف
یەك تەلێ دیگەر بە مووصل ماوا
تەلکاری کەردەن صوب تا خۆرئاوا
چەند تەلغورافێ پەی باب عالی
پەی شێخ الاسلام میرلیواو والی

سەرەنجامی ئەو تەلغورافانەش بەم جۆرە پێشان ئەدات کە ئەڵێت:
تا ئاخر فەرمان هات لە ئەستەمبوڵ
شێخان سەوق بیو پەی شار مووصڵ
بە ئەمرو فەرمان زات شاهانە
شێخان پەی مووسڵ گشت بین ڕەوانە

ئینجا ئەچێتە ناو کەرەساتەکەو ئەڵێت:
نار عەداوەت جەمابەین گرا:
بە قووەی مەمسەك ئیفك و ئیفترا
ئەهالی مووصڵ ئاوردەن هجووم:
نیشانەی مەحشەر ڕۆژێ مەعلوم
بە وێنەی تەگەرەگ ڕەصاص بێ حەد:
ڕێزان جە ئەندام زات شێخ ئەحمەد

لێرەدا خەلیل منەوەر پەردە لەسەر کاربەدەستانی عوسمانی هەڵئەدات و ئەڵێت:
خۆ حوکم ڕۆمی نەعام دیارەن:
مەغدوران پامال، دەورغەددارەن
عثمانیلرن بودر ئیکرامی:
نەشەرتی واردر، وەنە کەلامی
یوقدر ئیجرائات تاباب عالی:
نە لەسەر عەسکەر نەخۆ لە والی

واتە (عوسمانییەکان نەشەرتیان هەیەو نەگوێ ئەدەنە قسەی خۆیان هەر لە والی و سەر عەسکەرەوە بگرە تا بەردەرگای سوڵتان لە بابی عالی هەموویان وەك یەك وەهان) - بڕوانە شاعیری چەوساوەکان -
شاری (کفری) هەر بەمەشەوە نەوەستا بەڵکو یەکێك لەو کەسانەی کە مایە فیتنەو داردەستی بێگانەبوون خۆی کوتابوە

ئەم شارە سەیدەکانی کفری لە نێوە شەودا چوونە سەری و (بەها عبدالله)ی ئاژاوەگێریان لە توڵەی شێخدا شەت و پەت کرد.

هەر کە بەریتانیای داگیرکەر پێی نایە سەر خاکی عیراق ئەوا شێخ مەحمودی نەمر دوژمنایەتی عوسمانی خستەلاوە جاری (جیهـاد)ی‌دا هەزار سوارەی کوردی لە ژێـرئـالاَ شەکاوەکەیدا کۆکردەوەو چوە کۆڕی شەڕەوە ڕۆژی 12ی نیسـانی 1915 لە شعێبـە بەشداری ئەو شەڕەی کرد لەو دەشتەدا خوێنی سەدەها کوردو عەرەب تێکەڵاو یەکتربوون و داری ئازادی‌یان پێ ئاودا.

سوپای عوسمانی بەرەودوا کشایەوە تا ساڵی 1918 لە سنوری ولایەتی موسڵ پەڕینەوە ئەودیو، لە تشرینی ساڵی 1918دا نوێنەرانی بەریتانیاش چوونە سلێمانی و شێخ مەحمود حوکمرانی گرتە دەست.

لە گەرمیان و دەوروپشتی کفری‌یەوە ئەم ناودارانە چوونە لای شێخ و پیرۆزبایی‌یان لێ‌کردو پشتیگری خۆیان پیشاندا، وەك (برایم خانی دەلۆ، عەلی ئاغای زەنگنە، کەریم بەگی جاف، ڕەفعەتی بەگی داودە، سید محمدی جەباری) کاربەدەستانی بەریتانی دوای ئەوەی تورکەکان لە شەڕدا شکستیان هێناو کشانەوە کەوتنە بروبیانوگرتن لە شێخ مەحـمـود، شێخیش لە 20ی مایـسی 1919دا ئالای شۆڕشی دژی بەریتانیای داگیرکەر هەڵکردو ئنگلیزەکانی لە دەبـۆکـە قایم کردو ئالای بەریتـانیـای هێنایەخوارەوە، ئنگـلیـزەکـانیش لە کەرکـوکـەوە بەهێـزێکی گەورەوە بەسەرکرادیەتی (فرایزەر) کەوتنەرێ، سوپای شێخ مەحمود لە دەربەنـدی‌بازیان خۆی ئامادەکردبوو، ئەوسوپاگەورەیەی بەریتـانیـا نەیتـوانی بەزەوروو بەرنگـاری سوپـاکـەی شێخ ببێـت، بەلاَم بە هۆی مشیـری حەمـەی مام سلێمـانی هەمەوەندەوە لەدزەرێگایەکەوە سەرکەوتنە سەر ڕیزەشاخەکەو خۆیـان کردە ئەودیـوەوەو لە پشتـەوە ئابلوقـەی هێـزەکـەی شێخیـانـدا ئەوەبـوو لە 19ی حوزەیـرانی 1919دا شێخ بە ریندار بەدیل گیراو لە بەغداد حوکمی ئیعدامی بە سەراسپێنراو پاش ئەوە حوکمەکەی گۆڕاو بە دیلی‌ڕەوانەی هندستان کرا.

پاش دورخستنـەوەی شێـخ کوردستـان بە خامـۆشی بۆ داگیرکـەران نەمـایـەوە بەڵکـو ئەو نیشتمـانپروەرانەی کە لە گەرمیان سەر بە شێخ بوون قسەیان کرد بە یەك و ڕاپەڕینی گەلی عیراقیان لە ساڵی بیستدا بە هەلێکی گونجاو زانی و پەیوەندی‌یان لەگەڵ ئەو شۆڕشگێڕانەدا کردو ئالای شۆڕشیان هەڵکرد لە چواردەی ئابی 1920دا شۆڕشگێڕانی خانەقی بە سەرۆکایەتی (خورشید بەگی دەلۆ) شاری خانەقینیان لە دەست بەریتـانیـا ڕزگـارکرد لە 20ی ئابیشدا شۆڕشگێڕانی (دوز خورمـاتـو) بە سەرۆکـایـەتی (ڕەفعـەتی سمایل بەگی داودە) شاری دوزیان لە چنگی بەریتانیا دەرهێناو ئالاکەیان هێنـایـە خوارەوە لە 22ی ئابیشـدا (برایم خانی دەلـۆ) بە هاوکـاری بەشێـك لە جاف شاری کفـری‌یـان ڕزگـارکـردو ئالای بەریتـانیـایـان هێنایە خوارەوەو حوکمێکی ناوچەیی‌یان دامـەزرانـدو (سلمنت)ی جێ‌گـری حاکمی ئنگلیـزی‌یـان بەدیـل گرت دووجـار بەخـورتی ئنگلیـزی داگیرکەر ویستی کفـری بگـرێتـەوە پێی نـەکرا ئنجا کەوتە گفتوگۆکردن لەگەڵ برایم خان، ئنگلیـزەکـان ئامـادەیی‌یـان پیشـانـدا ئەگـەر (سلمنت) بەرەڵلابکرێ برایم خان ئەبێتە قایمقامی کفری و پەنجـا هەزار روپیـەی ئەدرێتێ، برایمخـان وەلاَمی دانـەوە قایمقامی ناوێت و پەنجا هەزار روپیەیان ئەداتێ و سلمنتیش بەرەڵلا ئەکات بە مەرجێك شێخ مەحمود لە دیلی بەرەڵلا بکـرێت و بگـەرێتەوە کوردستان کاربەدەستانی بەریتانیا لەم مەرجـە ئالـۆزبـوون ووتیان ئێوە جارێکی‌تر چاوتان بە شێخ مەحمود ناکەوێت.

بە پێی یانداشتەکانی (ڕەفیق حیلمی و ئەحمەد خواجە) دانیشتـوانی سلێمـانی لەو حەلـە بەدڵ و بەگیـان لەگـەڵ

شۆڕشی برایم خاندابوون و چاوەڕێی ئەوەیان ئەکرد بزانن ئاخۆ سەرەنجامی ئەم شۆڕشە ئەگاتەچی؟

پاش ئەو گفتوگۆیە بە چەند ڕۆژێك بە هێزێکی گەورەی بەریتانیا کەلە کەرکوك بوو بە سەرۆکایەتی (لۆنگریك) بەرەو کفری کەوتنەڕێ (شێخ قادری سیامەنسور) کە یەکێك بوو لە لایەنگرانی شێخ لە ناوچەی قەرەحەسەنی باشووری کەرکوك پەلاماری هێزەکەیدان و لەیەخەیان نەبووەوە تا فرۆکەکانی بەریتانیا هەر پێنج ئاوایی یەکانی بۆمباباران کرد، هێزەکەیان بەرەو دووز کەوتەڕێ لە ڕێگا شێخ حەمیدی تاڵەبانی بە سێ سەد سوارەوە تێکەڵیان بوو، لە هەرچوار لاوە ئابڵوقەی شۆڕشگێرانی دوزیان دا، شەڕگەرم بوو، تا دوا فیشەك بەرەنگاری ئەو سوپاگەورەیەیان کرد لەسەر لاشەی چل و چوار شەهید ئەو سوپایە چوونە ناوشاری دوزەوەو دە ئاوایی شۆڕشگێرانیشیان بۆمبا باران کرد.

پاش ئەوە هێزەکە بەرەو کفری کەوتەوەڕێ، دانیشتوانی کفری لە زەرەروزیانی شاری دوز باخەبەرکران تکایان لە برایم خان کرد بێ خوێن ڕشتن شارەکە بە جێ بهێڵێ تاکارەساتەکەی دوز لێرەش دوپات نەبێتەوە، برایم خان ناچار لە شار کشایەوە دەستی دایە شەڕی پارتیزانی و سوپای بەریتانیاو دەست و پێوەندی ڕژانە ناو شارەوە، بەشێك لە شۆڕشگێرانی دەڵۆ روویان کردە چیای (حەمرین) لەوێ ساڵێك لەگەڵ هۆزی (عەزە)ی عەرەبیدا پێکەوە هاوکاری یان کرد.

(کفری) لەم ڕاپەڕین و شۆڕشەیدا پێ و شوێنی سلێمانی گرتبوو (برایم خان)یش یەکەم داوای گەڕانەوەی شێخ بوو، ئەگەر بە ووردی بڕوانین یەك چوونێکی تەواو لە نێوان شۆڕشی سلێمانی ساڵی 1919 وشۆڕشی کفری ساڵی 1920دا هەیەو لەم چەند خاڵانەدا خۆیان ئەنوێنن.

1 ـ لە سلێمانی (سۆن) بە چاوێکی سووکەوە ئەیڕوانی یە جەماوەرو داوای لە خەڵك کردبوو لەکاتی ڕابوردندا کە بەرزەپێ لە بەری هەستن هەروەها (سلمنت)یش ئەو داوایەی لە دانیشتوانی کفری کردبوو.

2 ـ پاش هەفتەیەك لە سەر حوکمرانی شێخ ئنگلیزەکان لە تاسلوجە پەلاماری هێزی شێخیاندا لە ئەنجام ملازم (پۆل)و دوانزە دە کەسیان لێ کوژران، لە کفریش پاش هەفتەیەك لە سەر حوکمرانی برایم خان ئنگلیزەکان هێرشێکی گەورەیان هێناو دەیەها کەسیان لێ کوژرا.

3 ـ لە دەربەند، ی سەربە سلێمانی (مشیری حمەی مام سلێمان) پێشرەوی هێزی بەریتانیابوو دژی سوپای شێخ مەحمود لە کفریش (شێخ حەمیدی تاڵەبانی) پێشرەوی هێزی بەریتانیا بوو دژی شۆڕشگێرانی دوزو کفری.

4 ـ شۆڕشی سلێمانی نزیکەی مانگێك دەوامی کرد لە 21 ـ 5 تا 1919/6/19 شۆڕشی کفریش نزیکەی بیست ڕۆژێك دەوامی کرد.

5 ـ چ لە سلێمانی و چ لە کفری ئاڵای بەریتانیا داگیراو حوکمێکی ناوچەیی دامەزرا وزووربەی جەماوەر پشتگیری یان لێ کردن.

ئەو شۆڕشەی کە دانیشتوانی سلێمانی بە سەرۆکایەتی شێخ هەڵیان گیرساندبوو بە بەدیل گرتنی شێخ و کۆتایی هات بەڵام بەداگیرکرانی کفری و دوز شۆڕشی گەرمیان دوایی نەهات بەڵکو سەرکردەکانیان خۆیان نەدا بە دەستەوە پاش ئەوان سەید محمدی جەباری لە مایسی 1921 ڕاپەڕی و کەریم فەتاح بەگی هەمەوەندیش هەستایە سەرپێ و مەحمودبەگی دەڵۆیش لە خانەقی سەری

بەرزکردەوە.

هەموو ئەم راپەرین وبزوتنەوانە بۆ گەرانەوەی شێخ مەحمودبوو، لە دواییدا ئنگلیزەکان ناچاربوون شێخ بگێرنەوە کوردستان ،هەرکە ئەم دەنگوباسە بلاوبووەوە کوردستان بەرگی شادی پۆشی ولە سلێمانی یەوە وەفدێك بۆ پێشوازی کردنی شێخ لەم کەسانە پێك هات (ئەحمەد تۆفیق، حەمەی ئەورەحمان ئاغا، عیزەت بەگی جاف، مستەفا پاشای یا. مولکی)، ئەوسا ئیستگەی شەمەندەفەر بۆ کوردستان تا (کنگربان)ی لای کفری بوو، وەفدەکە گەیشتنەکفری و رەفیق حلمیش لە خۆیەوە لە ناو ئەو خەلکەدا بوو.

رۆژی 21ی ئەیلولی 1921 رۆژێکی پرشنگدارە لە مێژووی شاری کفریدا لەو رۆژەدا دانیشتوانی شار بە گەورەو بچوکەوە بە سوارەو پیادەوە رژابونە ئیستگەی شەمەندەفەری (کنگربان) کە بە حەوت کیلۆمەترەیەك لە خۆر ئاوای کفرییەوەیە ،سوارەی هۆزەکانی دەورویشتی. کفری بە کوردو عەرەبەوە لەوێ بوون، هەرکە شەمەندەفەر وەستاو دیمەنی شێخ دەرکەوت درا لە تەپل و تەقەی تفەنگە، دەست پێ کراو سۆزی دەرویش و بانگە و ئاوازی ئەو خەلکەو هۆسەی عەرەبی دەنگیان چووبوە ئاسمانەوەو گوێی دوژمنی کەرکردبوو لە ئیستگەوە تا شار کە سەعاتە رێگەیەك ئەبێت و نابێت بە سێ سەعات چووە سەر، لە دەرگای شاریشدا ئافرەتان بە هەلهەلەو منداڵان بە چەپلە رێزان پێشوازییان لە شێخ کرد، شێخ مەحمود سێ رۆژ و سێ شەو لە ماڵ (سید محسن ئاغا)دا ئەوا پێشوازی خەلکی ئەکردو سوپاسی ئەکردن، شێخ روانی برایم خانی نەبینی کە بیستی ئەمری خوای کردووە فرمێسکەکەی بە فەقیانە کەی سریەوەو گێرایەوە کە ئنگلیزەکان لە دیلێتیدا پێیان وتوە برایم خانا هەستاوەتە سەیێ و داوای گەرانەوەی ئەکات، شێخ هەردوو کورەکەی برایم خان (عەزیزو شەرەف)ی بانگ کردو هەریەکە سەعاتێکی پێ بەخشین پاش ئەوە شێخ کەوتەوەرێ رۆژی 30ی ئەیلولی 1921 گەیشتە سلێمانی بە هەمان دەستور لەوێ پێشوازییەکی گەرمتری لێ کرا.

تا شارێگەی نێوان کفری و سلێمانی هەبوو ئەوا وەك شادەمارێك ئەم دوو شارە پێکەوە جەمسەردرابوون، هەر رووداوێك لە سلێمانی رووی دابێت لە کفری رەنگی داوەتەوە هەرخواردن و خواردنەوەیەکی بە تام و هەر شتێکی نایاب لە تەورێزو قەوقاسەوە هاتبێتە سلێمانی ئەوا گەیشتوەتە کفری هەر دەنگوباسێك لە ئەستەموڵ و بەغداوە بگەیشتایەتە کفری گوێی سلێمانی زرنگاندوەتەوە هەرچەندە ئەو رێگە کاروانە ئێستا کوێربوەتەوە بەلام بە هۆی رۆشنبیرییەوە پەیوەندی نێوان نەك ئەم شارە بەلکو شارەکانی دیکەمان پێکەوە لەوسا پتەوتر بوونەتەوە.